

Dönem : 1
Toplantı : 2

MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 19

Cumhuriyet Senatosu Manisa Üyesi Ferit Alpiskender ve 4 arkadaşının, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimine dair 304 sayılı Kanunun 4 ncü maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi ve Anayasa Komisyonu raporu (2/337)

MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin seçimine dair 304 sayılı Kanunun 4 ncü maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifimiz, gerekçesiyle birlikte sunulmuştur.
Gereğine müsaadelerinizi saygı ile rica ederiz.

25 . 10 . 1962

Cumhuriyet Senatosu A. P. Grubu Başkanı
(Cumhuriyet Senatosu Manisa Üyesi)
Ferit Alpiskender

Cumhuriyet Senatosu C. H. P. Grup Başkanvekili
(Cumhuriyet Senatosu Konya Üyesi)
Sedat Çumralı

Cumhuriyet Senatosu Y. T. P. Grup Başkanı
(Cumhuriyet Senatosu Tokat Üyesi)
Osman Hacıbaloğlu

(Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi)
Niyazi Ağırnaslı

(Cumhuriyet Senatosu Niğde Üyesi)
İzzet Gener

GEREKÇE

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 73 ncü maddesi, Cumhuriyet Senatosu üyeliği süresinin o yılı olduğu prensibini koyduktan sonra, genel oyla ve Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerin üçte birinin her iki yılda bir yenilenmesi esasını kabul etmiştir.

Ancak, Anayasanın yeni tesis eylediği Cumhuriyet Senatosunun ilk seçilen üyelerinin süresinin hem 6 yıl olabilmesi ve hem de üçte birinin iki senede bir yenilenmesi suretiyle Anayasanın 73 ncü maddesinin maksadına intabak edilebilmesi için ilk Senato üyelerinin seçiminden itibaren iki sene geçtikten sonra üçte birinin ve dört sene geçtikten sonra da yine üçte birinin yenilenmesine zaruret olduğundan 73 ncü maddeye uygunluğu sağlamak amacıyla Anayasanın geçici 10 ncü maddesinin tedvinine lüzum görülmüştür.

Geçici 10 ncü maddede «Cumhuriyet Senatosunun genel oyla ve Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerinin yenilenmesi hakkındaki 73 ncü maddenin 2 ncü fıkrası hükmünün uygulanmasını sağlamak amacıyla bunların seçiminden iki yıl sonra yapılacak seçimlerle yenilenecek olanları tesbit etmek üzere, bu seçimden iki ay önce ad çekmeye başvurulur. Dört yıl sonra yapılacak seçimle yenilenecek olan üyelerin tesbiti için aynı esasa uyularak ad çekilir» dendiikten sonra, bu maddenin son fıkrasında ilk Cumhuriyet Senatosu seçiminden iki ve dört yıl sonra yapılacak seçimler hakkında da Cumhuriyet Senatosu seçimleriyle ilgili Kanun hükümlerinin uygulanacağı kaydolunmuştur.

Şu hale göre, Anayasanın 73 ncü ve meclislerin ara seçimlerinin her iki yılda bir Cumhuriyet Senatosu seçimleriyle birlikte yapılacağına dair 74 ncü maddesinin açık hükümleri, 73 ncü mad-

denin kabul ettiği esasa intibak için geçici 10 ncu madde dairesinde üyeler iki ve dört senelik süreleri bitirmeden seçimin yapılmasına müsait bir mâna taşımamaktadır. Bahusus, geçici 10 ncu maddede yenilemenin ilk iki yıl geçtikten sonra yapılacağı tereddüde yer vermiyecek bir açıklıkla ifade olunmuştur.

Aynı maddenin son fıkrasında, ilk Cumhuriyet Senatosu seçiminden iki ve dört yıl geçtikten sonra yapılacak seçimler hakkında da Cumhuriyet Senatosuyla ilgili kanun hükümleri uygulanır dendiğine göre, iki ve dört yılın geçmesi yenileme için şart olarak kabul edildiği gibi, iki tam yıl geçtikten sonra yapılacak seçimde Cumhuriyet Senatosu seçimleriyle ilgili kanun uygulanır demekle, bu süreler bittikten sonra seçimin hangi tarihte yapılacağını ve seçim usullerinin Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Seçimi Kanununda yer almasının Anayasa vâzı tarafından uygun bulunduğu anlaşılmaktadır.

Cumhuriyet Senatosu Seçimi Kanununun 4 ncü maddesinin 1 nci fıkrasında, «Cumhuriyet Senatosu üyelerinin üçte biri iki yılda bir yapılacak seçimle yenilenir.» demekle de Anayasanın 73 ncü maddesi hükmü teyit olunmuştur.

Aynı maddenin 2 nci fıkrasında yenilenecek olan Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçiminde ikinci yılın 30 Mart günü seçimin başlangıç tarihidir. Haziran ayının ilk Pazar günü oy verilir denmektedir. Bu fıkrada seçim dönemini belirten hüküm, Milletvekilleri Seçimi Kanununun 5 nci maddesine uygundur. Ancak, fıkrada «Üyelerin seçiminde ikinci yılın 30 Mart günü seçimin başlangıç tarihidir.» cümlesindeki «ikinci yıl» tâbiri, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin ilk seçimden itibaren geçen birinci yılı takip eden ikinci yılın içinde ve 30 Mart ve Haziran döneminde yapılabileceğini, yani Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin üçte birinin yenilenmesinin 1963 yılı Mart - Haziran döneminde yapılabileceği mânasını çıkarmaya müsait bulunmuş ve bu bakımdan tereddütler uyanmıştır.

a) İlk seçimden itibaren iki yılın geçmesi zarureti Anayasanın 73, 74 ve geçici 10 ncu maddelerinde açık olarak belirtilmesine,

b) Anayasanın geçici 10 ncu maddesinin iki tam yıl geçtikten sonra seçimin başlangıç ve bitim tarihleriyle usul ve şekillerinin tesbitini lâfzan ve ruhen Senato Üyeleri Seçimi hakkındaki Kanuna bırakmasına rağmen, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimine dair 304 sayılı Kanunun 4 ncü maddesinde yer alan ve ilk seçimden itibaren bir yıl geçtikten sonra yenileme yapılabileceği mânasını çıkarmaya müsait olan hükmü, Anayasanın belirtilen maddeleriyle ahenk halinde değildir.

Cumhuriyet Senatosu üyelerinin üçte birinin yenilenmesi, ve ara seçimlerinin bununla birlikte ilk seçimlerinin yapıldığı 15 Ekim 1961 tarihinden itibaren geçecek iki seneyi takip eden 1963 Kasım ve Aralık aylarına bırakıldığı takdirde mevsim bakımından seçmen kütüklerinin tam ve sıhatli bir şekilde düzenlenmesinde büyük güçlükler olacağı bedihidir. Nitekim, Kurucu Meclis, Seçmen kütükleri ve seçimlerin temel hükümleri hakkındaki Kanunla Milletvekili ve Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçimi Kanununu düzenlerken, bu mahzuru dikkate alarak 30 Mart ile Haziranın ilk Pazar günü seçim dönemi olarak kabulünü memleket şartlarına uygun telâkki etmiştir.

Arz ettiğimiz bu düşünceler ve bilhassa Anayasa hükümleri muvacehesinde yanlış bir tatbikata yol açabilecek mahiyet taşıyan 304 sayılı Kanunun 4 ncü maddesinin değiştirilmesine lüzum ve zaruret görülmüş ve bu sebeplerledir ki, Cumhuriyet Senatosunun ilk iki senede yenilenecek olan üçte bir üyelerinin seçiminin iki tam yıl bittikten sonra Anayasanın geçici 10 ncu maddesinin mâ-tufu olan 304 ve 306 sayılı Kanunlarda belirtilen 30 Mart ve Haziran döneminde yapılmasını sağlayan tadil teklifi düzenlenmiş ve bu suretle de tadili teklif edilen 4 ncü maddenin Anayasanın hükümlerine aykırılığı kaldırılmıştır.

Anayasa Komisyonu raporu

Millet Meclisi
Anayasa Komisyonu
Esas No. 2/337
Karar No. 8

20.12.1962

YÜKSEK BAŞKANLIĞA

Komisyonumuz, 5 Aralık 1962 günkü Birleşiminde, Cumhuriyet Senatosu Manisa Üyesi ve Adalet Partisi Cumhuriyet Senatosu Grubu Başkanı Ferit Alpiskender, Cumhuriyet Senatosu Konya Üyesi ve Cumhuriyet Halk Partisi Cumhuriyet Senatosu Grubu Başkanvekili Sedat Çumralı, Cumhuriyet Senatosu Tokat Üyesi ve Yeni Türkiye Partisi Cumhuriyet Senatosu Grubu Başkanı Osman Hacıbaloglu, Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Niyazi Ağırnaslı ve Cumhuriyet Senatosu Niğde Üyesi İzzet Gener'in «Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimine dair 304 sayılı Kanunun 4 ncü maddesinin değiştirilmesi hakkında 25 Ekim 1962 tarihli kanun teklifi» ni, kanun teklifi sahiplerinden Cumhuriyet Senatosu Manisa Üyesi Ferit Alpiskender ile Cumhuriyet Senatosu Konya Üyesi Sedat Çumralı'nın ve Hükümet adına Adalet Bakanlığı temsilcisinin huzuriyle inceliyerek aşağıdaki hususları kararlaştırmıştır :

1. Komisyonumuz, kanun teklifinin gerekçesinde ileri sürülen ve Hükümetin de katıldığını beyan ettiği düşüncelerle mutabık bulunmaktadır.

Gerçekten, Anayasanın 10 ncü geçici maddesinde adçekmeyle yenilenecek olan Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçiminin iki yıl ve dört yıl sonra yapılacağı birkaç defa belirtildikten başka, aynı geçici maddenin son fıkrasında, adçekme ile yenilenecek üyelikler için yapılacak seçimde dahi Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçimine dair Kanunun uygulanacağından bahsedilmiş olmasının bir mânası olabilmesi için; Anayasa koyucusunun asıl maksadının, Cumhuriyet Senatosu seçimlerinin kanun koyucu tarafından memleketimizde mütat seçim zamanı olarak kabul edilen Mart sonu - Haziran başı devresinde cereyan etmesini temel kaide haline sokmak olduğu neticesine ulaşmak lâzımdır. Anayasanın hiçbir hükmü, Cumhuriyet Senatosu üyelerinden adçekmeyle yapılan ilk yenilemeye tâbi olanların iki yıldan az görev görmeleri, ikinci yenilemeye tâbi olanların da dört yıldan az görev yapmaları ve 15 Ekim 1961 de seçilmiş olanlardan her iki yenilemeye de tâbi olmamış bulunanların altı yıldan az görevde kalmalarını derpiş etmediğine; tamamiyle aksine, Anayasa koyucusu, Cumhuriyet Senatosunun genel oyla seçilen üyelerinin üçte biri için her iki yılda bir seçim yapılması kuralının, bu şekilde seçilecek olan üyelerin altı yıl görev yapmaları kuralının ve bu seçimlerin Anayasadan daha önce kanunlaşmış olan 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu üyelerinin Seçimi Kanununda öngörüldüğü şekilde Mart sonu - Haziran başı devresinde cereyan etmesi hakkındaki kuralın hepsinin bir arada devamlılık mahiyeti kazanmalarını hedef tutmuş bulunduğu göre, bu hedefe ulaşabilmek için, ilk Cumhuriyet Senatosu üyelikleri seçiminde bir arada seçilmiş olmak ve bu sebeple, üçte biri iki yıl sonra, bir diğer üçte biri de dört yıl sonra adçekmeye tâbi tutulmak gibi istisnai kaidelerin mevzuunu teşkil eden bu Cumhuriyet Senatosu üyelerinden adçekme yolu ile yenilemeye tâbi olanları gibi, adçekme kendilerine her iki kerede de isabet etmediği için yenilemeye hiç tâbi tutulmamış olanlarının da görev süresi bakımından diğerlerinkine benzer tarzda bir istisnaya tâbi olmaları, Anayasa Komisyonunun maksadına ulaşmak için bir zaruret olmaktadır.

Bu suretle, 30 Mart günü seçimin başlangıç günü ve Haziranın ilk Pazar günü de oy verme günü olarak tesbit edilince, bundan böyle, - Cumhuriyet Senatosu - nun üçte birinin iki yılda bir yenilenmesine dair Anayasa hükmünün mutlak vasfı muvacehesinde, Cumhuriyet Senatosunun bu iki yıllık süreyi azaltmak veya çoğaltmak gibi bir yetkisi olmadığına göre - bu tarihler, bütün Cumhuriyet Senatosu seçimleri ve Anayasanın 74 ncü maddesi gereğince, - Millet Meclisinin dö-

nem süresinin bitmesine bir yıl kalmış olması şıkki hariç - bütün milletvekilliği ara seçimleri için muteber olacak ve bu tarihleri değiştirmek artık mümkün olmayacaktır. Bu tarihlerin de, memleketimizde seçim kampanyası için en uygun tarihler olarak bilindiği malûm bulunmaktadır.

Böylelikle, Anayasanın 69 veya 108 nci maddesi gereğince genel milletvekili seçimlerinin yenilenmesi tasavvur edildiğinde de, her halükârda, bu hususun derpiş edildiğinden sonraki Mart sonu - Haziran başı devresinde bir Cumhuriyet Senatosu seçimi ve milletvekilliği ara seçimi yapılması muhtemel olabileceğine göre, genel milletvekilleri seçiminin yenilenmesini düşünenler için, bu genel seçimleri de aynı zamanda yapmak temayülü kuvvetlenmiş olacaktır ki, bu da, milletvekili genel seçimlerinin dahi seçim kampanyası için mütat sayılan zamanda yapılmasını teşvik edici bir unsur olacaktır.

2. Kanun teklifini bu sebeplerle esas itibariyle uygun mütalâa eden komisyonumuz, 304 sayılı Kanunun sadece 4 ncü maddesini değil; ayrıca 2 nci geçici maddesini de değiştirmeyi lüzumlu gördüğünden, kanunun başlığında bu hususun gerektirdiği değişikliği ve bundan başka da, 304 sayılı Kanunun başlığını metne uygun şekilde tekrarlama ve tarihini de belirtme zaruretinin gerektirdiği redaksiyon değişikliklerini yapmıştır.

3. Teklifin 1 nci maddesi metni, sadece Cumhuriyet Senatosu üyelerinin iki yıl sonraki ilk üçte bir yenilemesine hasredilmiştir. Halbuki, seçimin başlangıç günü ile oy verme günü ilk yenileme için bir kere tesbit edilince, ondan sonraki seçimlerin bu tarihlerden itibaren tam ikişer yıl sonra yapılması zarureti ortadadır. Bu hususu açık bırakmak türlü tereddütler doğurabileceği gibi; ilerde dört yıl veya altı yıl sonra seçimleri yenilenecek olanların seçiminin başlangıç ve oy verme günlerinin değiştirilmesi takdirinde, Anayasa koyucusunun yukarıda izah edilen maksadının yerine gelmemesi ihtimali de mevcuttur. Bu itibarla, komisyonumuz, bu maddeyi bu ihtimalleri tamamiyle ortadan kaldıracak şekilde kaleme alarak kabul etmiştir.

4. Komisyonumuz, 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Kanunun, Cumhurbaşkanınca seçilen üyeler hakkında Anayasanın 10 ncü geçici maddesinde ön görülen iki yılda bir üçte bir yenileme için gerekli adçekme işlemlerinin nasıl yapılacağı hususunda hiçbir sarahati ihtiva etmeyişinin türlü tereddütler doğurabileceğini de mütalâa ederek ve Anayasanın bu üyelerle genel oyla seçilen üyelerin mukadderatını bu mevzuda tamamiyle birbirine bağlamış olduğunu da dikkat nazarına alarak, mezkûr Kanunun 2 nci geçici maddesini bu konuya sarahat veren bir tarzda tadil etmiştir. Bu husus, metne 2 nci madde olarak eklenmiştir.

5. Komisyonumuz, teklifin 2 nci maddesini 3 ncü, 3 ncü maddesini de 4 ncü madde olarak aynen kabul etmiştir.

Genel Kurulun tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Anayasa Komisyonu

Başkanı
Tekirdağ
Hayri Mumcuoğlu

Başkanvekili
İstanbul
Saadet Evren

Sözcü
İstanbul
Coşkun Kurca

Kâtip
Maraş
Muhalifim. Şerhim eklidir
Kemal Bağcıoğlu

Afyon Karahisar
Asım Yılmaz

Bitlis
Nafiz Giray

İzmir
Muhalifim
Ali Naili Erdem

Kars
Kemal Güven

Konya
Fakih Özfakih

Malatya
Avni Akşit

Muhalefet şerhi

Anayasanın geçici 10 ncu maddesinde «1. nci fıkranın son cümlesi» aynen (Ancak iki yıl sonunda seçilmiş olan üyeler) denmekte ve aynı geçici maddenin son fıkrasında 304 sayılı Kanunun C. Senatosu üyelerinin seçimine mütedair hükümlerinin uygulanacağı tasrih edilmektedir. Anayasa; 304 sayılı Kanunun tedvininden sonra halk oyuna sunulmak suretiyle kabul edilmiş olduğuna göre seçimin yapılacağı tarih hususunda (iki sene sonu) tâbiri sebebiyle Anayasa âmir bir hüküm vaz'etmiştir. 304 sayılı Kanunun «Seçim tarihi = oy verme günü» dışındaki hükümleri uygulanabilecek ve iki yıllık süre 8 ay veya 3 - 4 ay uzatılamıyacaktır. Seçimler 15 Ekim 1961 tarihinde yapılmıştır. Anayasanın âmir hükmü olan iki yıllık süre 15 Ekim 1963 tarihinde biter ve her iki yıllık sürelerin sonları daima 15 Ekim tarihlerinde son bulur.

Müddetlerin hitamından iki ay önce ad çekmenin yapılacağı ve Anayasanın 73 ncü maddesinde de sarahaten Cumhurbaşkanı Kontenjanından seçilen senatörlerin müddetleri dolduğunda bir ay içinde Cumhurbaşkanıya yeniden seçilecekleri yazılı bulunduğu göre iki yılı tecavüz eden bir hüküm hiçbir vechile tedvin olunamayacağı ve bu iki kategorinin (Seçimle gelenlerle Cumhurbaşkanı tarafından seçilen C. Senatosu üyelerinin) ayrı ayrı mütalâa olunamayacağı aşikârdır. Nitekim geçici 10 ncu maddede her iki kategoride bulunan C. Senatosu üyelerinden birden bahsolunmakla ve ad çekmenin dahi aynı anda yapılacağı zikredilmektedir.

Teklif Anayasaya bu sebeple aykırı bulunduğundan aleyhindeyim.

5 . 12 . 1962
Maraş Milletvekili
Kemal Bağcıoğlu

**CUMHURİYET SENATOSU MANİSA ÜYESİ
FERİT ALPİSKENDER VE 4 ARKADAŞININ
TEKLİFİ**

*Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçimine dair
304 sayılı Kanununun 4 ncü maddesinin değiştiril-
mesi hakkında Kanun*

MADDE 1. — Cumhuriyet Senatosu üyele-
rinin seçimine dair 304 sayılı Kanununun 4 ncü
maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 4. — Cumhuriyet Senatosu üyeleri-
nin üçte biri, iki yılın ikmalinden sonra yapıla-
cak seçimle yenilenir.

Yenilenecek olan Cumhuriyet Senatosu üye-
lerinin seçiminde ikinci yılın ikmalinden sonraki
30 Mart günü seçimin başlangıç tarihidir. Hazi-
ran ayının ilk Pazar günü oy verilir.

*24 Mayıs 1961 tarihli ve 304 sayılı Cumhuriyet
Senatosu üyelerinin seçimi Kanununun 4 ncü
maddesi ile 2 nci maddesinin değiştirilmesi hak-
kında Kanun*

MADDE 1. — 24 Mayıs 1961 tarihli ve 304
sayılı Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Seçimi
Kanununun 4 ncü maddesi aşağıdaki şekilde
değiştirilmiştir :

«Madde 4. — Cumhuriyet Senatosu üyeleri-
nin üçte birinin yenilenmesi için yapılacak ilk
seçimin başlangıç tarihi, ikinci yılın tamamlan-
masından sonraki 30 Mart günüdür; Haziran
ayının ilk Pazar günü oy verilir.

Cumhuriyet Senatosu üyelerinin üçte birinin
yenilenmesi için daha sonraki seçimler ikişer
yıl ara ile olur. Bu seçimlerin başlangıç günü
ile oy verme günü, 1 nci fıkrada gösterilen
günlerdir.»

Madde 2. — 1 nci maddede sözü geçen kanu-
nun 2 nci geçici maddesi aşağıdaki şekilde de-
ğiştirilmiştir :

«Geçici madde 2. — Genel oyla seçilmiş olan
Cumhuriyet Senatosu üyeleri için iki yıl sonra-
ki birinci yenileme ve dört yıl sonraki ikinci
yenileme, bu kanuna ekli 2 sayılı listedeki (A),
(B) ve (C) grupları arasında, Cumhuriyet Sena-
tosunun özel birleşiminde Başkan tarafından ya-
pılacak ad çekme ile belli olur. Birinci yeni-
lemeye tâbi olmuş bulunan grup, ikinci yenile-
me için ad çekmeye girmez.

İki yıl sonra yenilenmesi gereken Cumhur-
başkanınca seçilmiş üyelerin üçte birinin tesbiti
için ad çekme, 1 nci fıkrada söz konusu birinci
yenileme için yapılacak ad çekme ile aynı gün-
de yapılır.

1 nci fıkrada söz konusu ikinci yenileme için
yapılacak ad çekme ile aynı günde de, Cumhur-
başkanınca seçilmiş üyelerin üçte biri için ikin-
ci ad çekme yapılır. 2 nci fıkrada söz konusu
ad çekme ile görevi sona ermiş bulunanların ye-
rine seçilmiş olanlar, işbu fıkrada bahis konusu
ad çekmeye girmezler.

2 ve 3 ncü fıkralar gereğince yenilenmesi ge-
reken Cumhurbaşkanınca seçilmiş Cumhuriyet
Senatosu üyelerinin görev süresi, 1 nci fıkrada

Teklif

söz konusu ad çekmelerden sonra genel oyla yapılan seçimin oy verme günü sona erer.

Cumhurbaşkanınca seçilip de 2 ve 3 ncü fıkralar gereğince yapılan ad çekmelere giren, ancak, bu ad çekmelerin her ikisinin sonucunda da seçimi yenilenmemiş olan üyelerin görev süresi de, 1 nci fıkra gereğince yapılan her iki ad çekmede kendisine isabet etmemiş olan grup için genel oyla yapılacak seçimin oy verme günü sona erer.

Cumhuriyet Senatosu Başkanı için ad çekme işlemleri hiçbir halde uygulanmaz. Hakkında ad çekme işleminin uygulanması yukardaki fıkralar gereğince gerektiği halde, Cumhuriyet Senatosu Başkanı olduğu için bundan istisna edilen Cumhuriyet Senatosu üyesinin görev süresi de 5 nci fıkrada gösterilen günde sona erer.»

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanun Bakanlar Kurulu tarafından yürütülür.

MADDE 3. — Kanun teklifinin 2 nci maddesi 3 ncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Kanun teklifinin 3 ncü maddesi 4 ncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.